

Kijk eens om je heen. Waar zijn de personen in je omgeving mee bezig?
Waar komen de geluiden vandaan? Beschrijf tien waarnemingen.

Voorbeelden:

Ik zie Salim schrijven.

Ik hoor Mustafa zuchten.

4 Een aantal hulpwerkwoorden met 'te'

A weten te

- 1 Hij *wist* een ongeluk *te* voorkomen.
- 2 Zij *weet* van elk bezoek een feest *te* maken.

BETEKENIS/GEBRUIK

- 1 a Hij *wist* hoe hij het moest doen.
b Wat hij moest doen is gelukt.
- 2 a Ze *weet* hoe ze het moet doen.
b Het lukt haar ook.

Een zin met *weten te* geeft ook vaak aan dat er een zekere inspanning bij de actie te pas kwam, dat het moeite kostte.

Oefeningen

I

Wat betekent de onderstreepte zin?

- 1 De kinderen waren alleen thuis. Een jongetje zat met vuur te spelen. Plotseling vloog het gordijn in brand. De kinderen schrokken. Het oudste meisje wist de brand te blussen.
 - a Ze heeft de brand geblust.
 - b Het is niet duidelijk of ze de brand geblust heeft.
 - c Ze heeft de brand niet geblust.
- 2 Gisteravond was de buurman op bezoek. Het gesprek ging algauw over politiek. Binnen vijf minuten wist hij me kwaad te krijgen.
 - a Het lukte de buurman mij binnen korte tijd kwaad te maken.
 - b Ik werd kwaad en de buurman wist het.
 - c De buurman probeerde mij kwaad te maken, maar het lukte niet.
- 3 Toen hij een ei bakte, sloeg de vlam in de pan. Hij wist het vuur te doven door er een groot deksel overheen te leggen.
 - a Hij wist hoe hij het vuur moest doven, maar hij deed het niet.
 - b Hij wist hoe hij het vuur moest doven, maar het is hem niet gelukt.
 - c Hij legde een deksel over de pan en doofde zo het vuur.

- 4 Of hij iemand nu kent of niet, hij weet altijd wel een gespreksonderwerp te vinden.
- Hij wil niet met onbekenden praten.
 - Hij kan met iedereen over van alles praten.
 - Hij kan niet met iedereen over van alles praten.
- 5 De chauffeur wist de overstekende voetganger niet te ontwijken.
- Hij overreed de voetganger.
 - Hij overreed de voetganger niet.
 - Hij kon de voetganger overrijden, maar hij deed het niet.

Let op:

- In de voltooid tijd krijgt *weten* het hulpwerkwoord 'hebben'. Dit wordt gevolgd door de infinitief van 'weten'.

Hij wist te ontsnappen.

Hij heeft weten te ontsnappen.¹

Zet deze zinnen in de voltooid tijd.

- Ze weet altijd met weinig geld rond te komen.
- Met een taxi weet hij de trein nog wel te halen.
- Hij wist de belasting flink op te lichten.
- Onze kat weet altijd het warmste plekje te vinden.

Formuleer deze zinnnetjes met *weten te*.

Voorbeeld:

Ze hebben hun best gedaan, maar ze konden het probleem niet oplossen. – Ze wisten het probleem niet op te lossen.

- Ze kunnen zich met hun Nederlands al aardig redden.
- Het lukt haar altijd iedereen aan het lachen te krijgen.
- Hij kon met heel veel moeite de Sociale Dienst vinden.
- Heb je die trein nog kunnen halen?
- De cabaretier slaagde er niet in het publiek te boeien.
- De kat had met veel moeite de kast opengemaakt.
- Na veel vragen vond ik eindelijk het adres.
- De puzzel was moeilijk, maar zonder hulp heeft hij hem opgelost.

¹ heeft weten ontsnappen. (regionaal)

4

Maak zinnen. Geef aan dat de actie inspanning kostte m.b.v. *weten te*.

Voorbeeld:

twee overvallers – uit de gevangenis ontsnappen

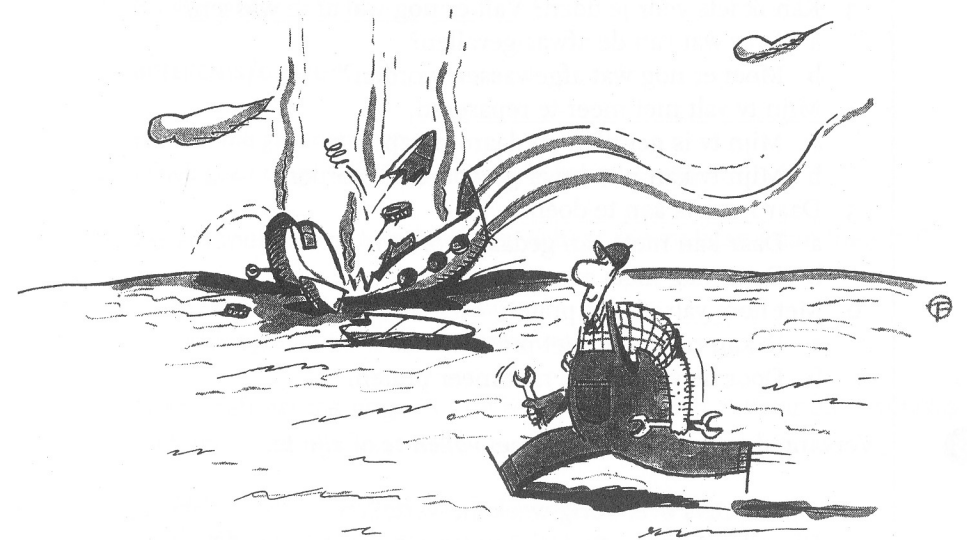
Twee overvallers wisten uit de gevangenis te ontsnappen.

- de leraar – het moeilijke woord uitleggen
- het kind – altijd zijn zin krijgen
- de vrouw – met weinig geld toekomen
- de minister – een miljoen bezuinigen
- de vrouw – het kind uit het water redden
- de voorzitter – ons van zijn gelijk overtuigen

B vallen te/zijn te²

- Is* die wasmachine nog *te* repareren?
 - Valt* die wasmachine nog *te* repareren?
- Valt* er nog wat *te* doen?
 - Is* er nog iets *te* doen?

Valt dit vliegtuig nog te repareren?

² Zie *Beter Nederlands 1*, hfst. 1 voor 'zijn' als hulpwerkwoord van de voltooid tijd.

BETEKENIS/GEBRUIK

- 1 Kan die wasmachine nog gerepareerd worden?
- 2 Kan ik nog iets doen?/Moet er nog wat gedaan worden?

Let op:

- In zinnen met een onbepaald onderwerp gebruiken we *er* (zie hfst. 2 over *er*).
- Dit soort zinnen met *vallen te* of *zijn te* kan **niet** in de voltooide tijd gezet worden.

oeningen

Wat betekent de onderstreepte zin?

- 1 Moet ik wat over mijn vakantie vertellen? Er valt niets te vertellen.
Ik ben niet weggeweest.
 - a Ik kan niets vertellen.
 - b Ik wil niets vertellen.
- 2 Hij wil in drie maanden perfect Nederlands leren. Dat is niet te doen.
 - a Dat heeft hij niet gedaan.
 - b Dat is onmogelijk.
- 3 Kan ik iets voor je doen? Valt er nog wat af te wassen?
 - a Is er wat van de afwas gevallen?
 - b Moet er nog wat afgewassen worden?
- 4 Mijn tv valt niet meer te repareren.
 - a Mijn tv is gevallen en daarom kapot.
 - b Mijn tv kan niet meer gerepareerd worden.
- 5 Daar is niets aan te doen.
 - a Daar kan niets aan gedaan worden.
 - b Daar mag niets aan gedaan worden.
- 6 Met hem valt niet te praten.
 - a Je kan met hem niet praten.
 - b Door de val kan hij niet meer praten.

Vervang de zin door een zin met *vallen te* of *zijn te*.

- 1 Ik kan niets over vorig weekend vertellen.
- 2 Die schoenen kunnen niet meer gerepareerd worden.
- 3 Over politiek kan je met hem niet praten.
- 4 Dat kan je proberen.

- 5 Ze kunnen mijn wasmachine nog wel repareren.
- 6 Over die problemen kan de wethouder heel wat zeggen.
- 7 Ze praat zo binnensmonds, je kan haar bijna niet verstaan.
- 8 Vervoer kan iemand wel voor je regelen.

Let op:

- Soms moet de combinatie *zijn* met een infinitief + *te* worden begrepen als *moet(en)*:

Er is nog een rekening te betalen.
Wat is er nog te bespreken?

Maar: zinnen met *moeten* kunnen niet altijd worden omgezet in een zin met *zijn* + infinitief + *te*:

Als de auto kapot is, moet je hem repareren.

(De zin: 'Als de auto kapot is, is hij te repareren.' heeft een andere betekenis, nl.: ... **kan** hij gerepareerd worden!)

C hebben te³ – krijgen te

- 1 Je *hebt* me *te* gehoorzamen.
- 2 Ik *heb* niets *te* vragen.

BETEKENIS/GEBRUIK

- 1 Je moet me gehoorzamen.
 - 2 Ik heb geen dingen die ik wil vragen./Ik heb geen vragen.
- a De zin met *hebben te* is formeler, schept meer afstand dan 'moeten'.
- Je *hebt* op tijd op je werk *te* zijn.
Je *hebt* je niet met mijn zaken *te* bemoeien!
- b Hier heeft *hebben* ongeveer de betekenis van het zelfstandige werkwoord 'hebben'.

Hebben we nog iets *te* eten? We hebben nog wat salade.
Ik *heb* niets meer *te* doen. Ik heb geen werk.

³ Zie *Beter Nederlands* 1, hfst. 1 voor 'hebben' als hulpwerkwoord van de voltooide tijd.

We kunnen dit *hebben* ook vertalen door: *er is (zijn) ...*

Is er nog iets dat we kunnen eten?

Er is voor mij hier niets meer te doen.

- c Sommige van deze zinnen met *hebben* kunnen ook met *krijgen* voorkomen. *Krijgen* wijst er dan op dat de actie in de toekomst zal gebeuren.

Krijgen we nog iets *te* eten?

Ik *krijg* straks nog een heleboel *te* doen.

Vaste uitdrukkingen met *hebben* of *krijgen*:

iemand te logeren (slapen) hebben/krijgen

iemand te eten (lunchen, dineren) hebben/krijgen

iets/iemand te horen (zien) krijgen

(n)iets te zeggen hebben/iets te zeggen krijgen

Oefeningen

7

Wat is het verschil in betekenis van het werkwoord in de a- en in de b-zin?

- 1 a Hij **weet** alles.
b Hij **weet** zijn leeftijd goed te verbergen.
- 2 a Er **valt** een bloempot naar beneden.
b Er **valt** met hem niet te praten.
- 3 a Hij **is** geen echte dokter.
b Hij **is** niet te vertrouwen.
- 4 a Je **hebt** 23 vakantiedagen.
b Je **hebt** dat te accepteren.
- 5 a Je **hebt** dat huiswerk te maken.
b Je **hebt** je huiswerk gemaakt.
- 6 a Ze **is** om haar houding te prijzen.
b Ze **is** een weekje in Parijs.

8

Wat betekenen de volgende zinnen?

- 1 Hij wist de brand te blussen.
a De brand is geblust.
b De brand is niet geblust.

c Hij wist hoe hij de brand moest blussen, maar heeft het niet gedaan.

- 2 Ik ben met mijn fiets tegen een paaltje gereden, het voorwiel is helemaal verbogen. Het valt niet meer te repareren.
a Het voorwiel van mijn fiets is gerepareerd.
b Het voorwiel is gevallen en is daarom kapot.
c Het voorwiel kan niet meer gerepareerd worden.
- 3 Je hebt je huiswerk te maken.
a Je hebt je huiswerk gemaakt.
b Je moet je huiswerk maken.
c Je kan je huiswerk maken.
- 4 Daar is door ons niets aan te doen.
a We hebben daar niets aan gedaan.
b Daar kunnen wij niets aan doen.
c Daar mogen wij niets aan doen.
- 5 Hij weet met iedereen om te gaan.
a Hij kan met iedereen omgaan.
b Hij weet alles over iedereen.
c Hij moet met iedereen omgaan.
- 6 Hij komt altijd te laat op een afspraak. Op hem valt niet te rekenen.
a Door een val kan je met hem geen afspraken maken.
b Je kan niet op hem rekenen.
c Je moet niet op hem rekenen.
- 7 Hij heeft me te bellen als hij niet komt.
a Hij heeft me gebeld, omdat hij niet kon komen.
b Hij belt me altijd als hij niet komt.
c Hij moet me bellen als hij niet komt.

9

Wat betekenen de volgende zinnen?

- 1 Hij wist niets te zeggen.
- 2 Er valt niets te vertellen.
- 3 Je hebt op tijd te komen.
- 4 Dat is niet te betalen!
- 5 Hij wist uit het leger te blijven.
- 6 Zijn handschrift is niet te lezen.
- 7 Daar valt over te praten.
- 8 Zij weet de eindjes aardig aan elkaar te knopen.

Gebruik in de volgende zinnen: *weten, vallen, hebben, zijn* + infinitief.

Voorbeelden:

Over dat voorstel kunnen we praten.

Over dat voorstel **valt te** praten.

- 1 Kan daar niets aan gedaan worden?
- 2 Je moet naar me luisteren.
- 3 Hij kan daar veel over vertellen.
- 4 Wat moet er nog besproken worden?
- 5 Hij kon als enige vertellen, hoe dat ongeluk gebeurd was.
- 6 Het is niet mogelijk om daar met hem over te praten.
- 7 In het openbaar vervoer moeten kinderen hun zitplaats aan oude mensen afstaan.
- 8 Je moet geen onware dingen over me vertellen.

D (be)horen te

- 1 Hij *hoorde* dat *te* melden.
- 2 U *behoort* zich op het aangegeven tijdstip *te* melden.
- 3 Je *hoort* zoiets niet *te* doen als je twintig bent.

BETEKENIS/GEBRUIK

- 1 Hij was verplicht dat *te* melden.
- 2 U moet/bent verplicht zich op het aangegeven tijdstip *te* melden.
- 3 Men vindt dat je zoiets niet kan/mag doen als je twintig bent.

In plaats van *horen* kunnen we ook *behoren* gebruiken. *Behoren* komen we vaak tegen in formele taal en schrijftaal. Horen of behoren geeft aan dat men vindt of een groep mensen vindt, dat iets zo moet.

Vaak is er geen verschil tussen het gebruik van *hebben te* of *horen te*. *Hebben te* heeft een iets dwingender karakter.

Oefeningen

II

Vul de goede vorm van *horen te* of *hebben te* in.

- 1 Een goed opgevoede hond _____ te luisteren als hij geroepen wordt.
- 2 Een boze moeder zegt tegen haar kinderen: Jullie _____ te gehoorzamen als ik je wat zeg.
- 3 Als je iets van iemand leent, _____ je dat terug te brengen.
- 4 Je _____ je beloftes na te komen.
- 5 Je _____ je belastingen op tijd te betalen, anders krijg je boete.
- 6 _____ je een mes nu links of rechts van een bord te leggen?
- 7 In het openbaar vervoer _____ kinderen hun zitplaats aan bejaarden af te staan.
- 8 Je _____ voor het weekend je excuses aan te bieden.

Daar verdiep ik me niet in./Daar laat ik me niet over uit.
Daar bereid ik me goed op voor.
Daar houd ik me niet mee bezig./Daar verdiep ik me niet in.

Oefening 22 (voorbeeldvragen)

Heb jij je al voor de excursie opgegeven?
Heb jij je erg tegen je ouders verzet?
Heb jij je makkelijk aan de Nederlandse gewoontes aangepast?
Heb jij je bij een politieke partij aangesloten?
Heb jij je weleens voor iemand uitgesloofd?
Meld jij je voor de les af als je ziek bent?
Heb jij je bij de voetbalclub laten uitschrijven?
Zou jij je laten uitschelden door de politie?
Zou jij je niet doodschamen voor zo'n vergissing?
Zou jij je niet afzetten tegen een slecht beleid?

Zien – horen – voelen

Oefening 1

a1 Je ziet het aan haar ogen, kleur van haar gezicht, ...
a2 Ik zie haar en ze drinkt veel.
b Ik zie haar en ze drinkt veel.
a1 Er ligt een breiwerk op haar stoel.
a2 Ik zie haar, ze is een trui aan het breien.
b Ik zie haar, ze is een trui aan het breien.
a1 Zijn vriendin heeft het me verteld.
a2 Ik zit in de kamer, hij staat onder de douche en ik hoor hem zingen.
b Ik zit in de kamer, hij staat onder de douche en ik hoor hem zingen.
a Ik kijk naar buiten en ik zie hen spelen.
b1 De kinderen zijn niet in huis, dan zullen ze wel buiten zijn.
a en b Je ziet dat hij (snel) gezond/beter wordt.

Oefening 2

1 a; 2 a en b; 3 b; 4 a; 5 a/(b¹); 6 a en b; 7 a; 8 a en b.

Oefening 3

Ik zie hem roken.
Ik hoor de hond van de burens blaffen.
Ik voel de verwarming warm worden.
–

bruikbaar, a is een uitdrukking.

5 We zagen een Japanner de marathon winnen.
6 We hoorden het publiek juichen.
7 We voelden het bij het raam tochten.
8 –
9 Heb je hem horen gitaar spelen?
10 Heb je hem zien schrikken?
11 Heb je de muur warm voelen worden?
12 –
13 Hoorde je hem vals zingen?
14 Ik zag haar hardlopen.

Oefening 4 (voorbeeldzinnen)

Ik zie dat mijn vriendin ziek is.
Ik zie haar (liggen) hijgen en ik hoor haar kreunen.
Ik hoor dat de radio aanstaat.
Ik hoor de kraan in de keuken druppen.
Ik zie dat er een afwas van drie dagen staat.
Ik hoor de telefoon gaan en ik hoor op straat een ziekenwagen voorbijrijden.
Ik hoor de kat miauwen omdat hij honger heeft.
Ik voel dat de zieke warm is van de koorts.
Ik voel dat het koud is in de kamer.
Ik zie dat er hulp nodig is.

4 Een aantal hulpwerkwoorden met 'te'

Oefening 1

1 a; 2 a; 3 c; 4 b; 5 a.

Oefening 2

1 Ze heeft altijd met weinig geld weten rond te komen.
2 Met een taxi heeft hij de trein nog (wel) weten te halen.
3 Hij heeft de belasting flink weten op te lichten.
4 Onze kat heeft altijd het warmste plekje weten te vinden.

Oefening 3

1 Ze weten zich met hun Nederlands al aardig te redden.
2 Ze weet altijd iedereen aan het lachen te krijgen.
3 Hij wist (ten slotte) de Sociale Dienst te vinden.
4 Heb je die trein nog weten te halen?
5 De cabaretier wist het publiek niet te boeien.
6 De kat had de kast weten open te maken.
7 Na veel vragen wist ik het adres te vinden.

- 8 De puzzel was moeilijk, maar hij heeft hem (zonder hulp) weten op te lossen.

Oefening 4

- 1 De leraar wist het moeilijke woord uit te leggen.
- 2 Het kind weet altijd zijn zin te krijgen.
- 3 De vrouw weet met weinig geld toe te komen.
- 4 De minister wist een half miljoen te bezuinigen.
- 5 De vrouw wist een kind uit het water te redden.
- 6 De voorzitter wist ons van zijn gelijk te overtuigen.

Oefening 5

1. a; 2. b; 3. b; 4. b; 5. a; 6. a.

Oefening 6

- 1 Over vorig weekend is/valt (er) niets te vertellen./Er is/valt over vorig weekend niets te vertellen.
- 2 Die schoenen vallen/zijn niet meer te repareren.
- 3 Over politiek valt/is (er) met hem niet te praten./Er is/valt met hem niet over politiek te praten.
- 4 Dat is/valt te proberen.
- 5 Mijn wasmachine is/valt nog wel te repareren.
- 6 Over die problemen is/valt (er) door de wethouder veel te zeggen./Er is/valt over die problemen veel te zeggen door de wethouder.
- 7 ..., ze is/valt niet te verstaan.
- 8 Vervoer valt/is (er) wel voor je te regelen./Er is/valt wel vervoer voor je te regelen.

Oefening 7

- 1 a weet = heeft kennis van
b Hij is in staat (kan) zijn leeftijd goed te verbergen.
- 2 a valt = letterlijke betekenis
b Je kan met hem niet praten.
- 3 a Hij heeft niet de bevoegdheid van dokter.
b Je kan hem niet vertrouwen.
- 4 a hebt = krijgt
b Je moet dat accepteren.
- 5 a Je moet (bent verplicht) je huiswerk te maken.
b hebt = hulpwerkwoord van de voltooide tijd
- 6 a Ze moet voor haar houding geprezen worden.
b Ze verblijft een weekje in Parijs.

Oefening 8

- 1 a; 2 c; 3 b; 4 b; 5 a; 6 b; 7 c.

Oefening 9

- 1 Hij kon niets bedenken om te zeggen.
- 2 Ik kan er niets over vertellen.
- 3 Je moet op tijd komen.
- 4 Dat is vreselijk duur.
- 5 Hij slaagde erin uit het leger te blijven.
- 6 Ik kan zijn handschrift niet lezen.
- 7 Daar kunnen we over praten.
- 8 Het lukt haar de eindjes aan elkaar te knopen.

Oefening 10

- 1 Is/valt daar niets aan te doen?
- 2 Je hebt naar me te luisteren.
- 3 Hij weet daar veel over te vertellen.
- 4 Wat valt/is er nog te bespreken?
- 5 Hij wist als enige te vertellen hoe dat ongeluk gebeurd was.
- 6 Er valt/is daarover niet met hem te praten./Daarover valt/is met hem niet te praten.
- 7 In het openbaar vervoer hebben kinderen hun zitplaatsen aan oude mensen te staan.
- 8 Je hebt geen onware dingen over me te vertellen.

Oefening 11

- 1 heeft of hoort; 2 hebben; 3 hoor; 4 hoort; 5 hebt; 6 hoor; 7 hebben of horen
8 hebt.

5 Mogen

Oefening 1

- 1 a; 2 e; 3 d; 4 c; 5 b.

Oefening 2

- 1 d; 2 c; 3 b; 4 c; 5 e; 6 a; 7 d; 8 b; 9 a; 10 a; 11 e; 12 c.

Oefening 3

- 1 Mocht u nog vragen hebben, ...
- 2 Mocht u klachten houden, ...
- 3 Mocht ik je niet meer zien, ...
- 4 Mocht ik te laat zijn, ...